

Institutionellt stigma

Populärkultur och psykiatrisk heldygnsvård

MARIA BJÖRKLUND är doktorand i etnologi och verksam vid Stockholms universitet. Hennes forskningsintressen berör makt och identitetsskapande processer med särskilt fokus på psykisk ohälsa och klass. I sitt avhandlingsprojekt undersöker hon den samtida psykiatriska heldygnsvården med fokus på hur handlingsutrymmen formas och förhandlas med, bland personal och patienter.

i den här artikeln diskuteras hur psykiatrin som institution omgärdas av ett stigma. Jag kommer att med fokus på filmen *Gökboet* visa hur psykiatrin gestaltas i populärkulturen och hur populärkulturens bild återkommer i mitt etnografiska material som en tankefigur om något oönskat och som ett stigma.

Artikeln fokuserar, för att låna Dorothy E. Smiths (2005) terminologi, en *styrande relation* mellan populärkulturella skildringar, institutionen och dess personal och patienter. Denna relation innebär att de populärkulturella skildringarna skapar en bild av psykiatrin som psykiatrins företrädare inte känner igen sig i, med andra ord uppstår ett stigma i Erving Goffmans mening. Enligt Goffman skapas ett stigma när omvärldens bild av en person eller en grupp människor inte stämmer överens med individens eller gruppens egen uppfattade identitet (Goffman 2005:12). Om detta översätts till psykiatrin som institution så skulle man kunna tala om ett *institutionellt stigma* eftersom psykiatrins självbild inte stämde överens med omvärldens bild. Det finns således ett stigma kopplat till själva platsen (jfr Eivergård 2003:26). Loic Wacquant har vidareutvecklat Goffmans stigmabegrepp med fokus på plats. Han har fört fram begreppet *territoriell stigmatisering* (2007) och har utsetta bostadsområden som empiriskt exempel. Med hjälp av Goffmans tre huvudtyper av stigma ”marks off race, nation and religion” visar han hur vissa kroppar och platser tillsammans skapar ett stigma. Paralleller går att dra till den psykiatriska institutionen. Här skulle jag vilja föreslå att den territoriella stigmatiseringen istället handlar om Goffmans typ av stigma som kopplas till kroppen ”abominations of the body” och karaktären ”blemishes of individual character” (Goffman 2005:14).

Här är det uppfattat avvikande kroppar och udda personligheter som markerar och stigmatiserar platsen och vice versa. Men även personalen och vårdmetoder är en del av det stigma som uppstår i relationen mellan populärkultur och institution. Att arbeta inom psykiatri är ett lågstatusyrke (både kulturellt och ekonomiskt) som stundtals inbegriper tydlig maktutövning. Själva platsen, institutionen, tvinnas således samman med personerna verksamma vid institutionerna genom det institutionella stigmat.

METOD OCH MATERIAL

Det etnografiska materialet är insamlat vid en psykiatrisk heldygnsavdelning som jag kallar Avdelning 58.¹ Artikeln bygger empiriskt på fler typer av material. Framförallt är den baserad på observationsanteckningar från ett åtta månaders långt fältarbete på Avdelning 58 där jag deltog i de flesta vardagliga aktiviteter så som till exempel ronder, rapporter, promenader, måltider och pysselverksamhet. Utöver observationsanteckningar baseras artikeln på intervjumaterial från inspelade intervjuer med både patienter och personal vid samma avdelning. Jag har gjort 43 intervjuer med 28 personer, 19 ur personalgruppen och nio patienter. Populärkulturellt material består främst av filmen *Gökboet* samt mer samtida filmer och tv-serier.

KRITIK AV PSYKIATRIN OCH POPULÄRKULTUREN

Flera forskare har påtalat och varnat för den sensationslystnad som populärkulturella skildringar av psykiatri tenderar att

reproducera (se t.ex. Rodéhn 2018:44, jfr också Sjöström 1998:5f, Grönberg Eskel 2012:10). I många samtida filmer och tv-serier med skräcktema används den psykiatriska institutionen för att väcka obehag hos tittaren. Med hjälp av en viss berättarteknik bestående av musik, ljussättning och vissa attribut söker filmerna väcka känslor av rädsla och skräck.

Återkommande i denna genre är att filmen eller serien i huvudsak utspelas på ett stort mentalsjukhus och vanligen används 1950- och 1960-talen som tidsmässig referenspunkt. Patienterna hålls i dessa skildringar ofta inlåsta i ett källarlikt utrymme med små celler endast försedda med ett litet gallerföretsett fönster. Vårdmetoderna lobotomi och elchockbehandling används för att bygga upp en känsla av inhumanitet. Patienterna porträtteras ofta som galna, okontrollerbara med vanställda monsterlika utseenden. Personalen i sin tur framställs ofta som sadistisk med en vilja och möjligen njutning av att tvångsbehandla de intagna.²

De tv-serier och filmer som nämnts ovan och som använder psykiatri som dramaturgisk utgångspunkt både liknar och skiljer sig från filmen *Gökboet*. Filmen med originaltiteln *One Flew Over the Cuckoo's Nest* från 1975 i regi av Miloš Forman vann hög popularitet hos allmänheten och är kanske den film som gemene man framförallt kopplar samman med mentalsjukhusets praktik. I Sverige gick den på bio i över tio år (SVT 2018) och filmen vann fem Oscarsstatyetter under 1976-års Oscarsgala.³

Med Jack Nicholson i huvudrollen som Randle McMurphy skildrar filmen hur han blir omplacerad från ett fängelse till ett mentalsjukhus i det sena 1950-talet/tidiga 1960-talets Amerika efter att ha simulerat psykisk sjukdom. Vål på mental-

sjukhuset försöker han rucka på det strikt reglerade vardagsschemat vilket leder till en kamp mellan honom och filmens andra huvudkaraktär Nurse Ratched (spelas av Louise Fletcher) som får personifiera det rigida, oflexibla och inhumana i kontrast till Mc Murphys frihetskamp. Karaktären Ratched utmärks av ett sammanbitet ansikte och en genomträngande blick. Genom ett minimalt minspel framställs hon som en hård och kontrollerande, ondsint och kall tyrann. Tidigt i filmen blir tittaren varse om hennes sätt att styra genom hot om tvång. Detta blir exempelvis synligt när McMurphy blir tilldelad medicin för första gången i filmen. Som tittare får man då reda på att om medicinen inte tas oralt så kommer han att tvångsmedicineras. Trots Ratched's markering fortsätter McMurphy att utmana den institutionella ordningen. Kampen om handlingsutrymmet eskalerar från vardaglig frihet inne på avdelningen, så som att få se en basebollmatch på TV, till att McMurphy vid ett senare tillfälle rymmer från avdelningen och tar med de andra medpatienterna på en fisketur. Det slutliga motståndet mot avdelningens strikta ordning tar plats i form av en nattlig fest som McMurphy lyckas arrangera genom att muta nattvakten. När Nurse Ratched anländer till den stökiga och oorganiserade avdelningen morgonen efter festen får McMurphy bära ansvaret.

De eskalerande regelbrotten leder till att McMurphy i ett första skede, mot sin vilja, behandlas med elchockbehandling för att avsluta i det ultimata straffet lobotomering. Den stegrande kampen om frihet och självbestämmande möts således med allt hårdare straff från avdelningens sida. Filmen avslutas med att McMurphys medpatient och vapendra-

gare Hövdingen barmhärtighetsmördar McMurphy och befriar honom från den passiviserade kropp han blivit efter lobotomeringen. Med orden "jag lämnar dig inte så här, du kommer med mig" kväver han McMurphy för att sedan krossa en glasruta och själv fly från avdelningen. Under ljudet av stegrande akustisk musik springer Hövdingen sedan iväg i natten över gräskullar, bort från institutionen mot friheten. Jag tolkar en av filmen Gökboets huvudpoänger som att institutionen med dess medicinering och andra behandlingar snarare gör patienterna sjuka än att de *är* sjuka i sig (se också Sjöström 1998:6). Huvudkaraktären McMurphy påtalar exempelvis för sina medpatienter att de "inte är galnare än en vanlig människa på gatan" och uppmuntar dem att göra "normala saker". Filmen var en del av den massiva kritik som över stora delar av världen riktades mot mentalsjukhusen under 1960- och 1970-talet (Jönsson 2010:119).

Framför allt handlade kritiken om att dessa institutioner inte förbättrade de intagnas hälsa utan snarare försämrade den genom passivisering, stigmatisering och hospitalisering. Bland den grupp interna och externa kritiska röster, som kom att kallas antipsykiatri fanns det en idé om att det inte var individen som var sjuk, utan samhället. I Sverige riktades kritik mot mentalsjukhusen bland annat från brukarorganisationen Riksförbundet för mental och Social hälsa (RSMH). De var aktivt drivande i nedmonteringen av de svenska mentalsjukhusen och flertalet kritiska artiklar skrevs i deras socialpolitiska tidskrift *Pockettidningen R* (se även Jönsson 2010:120, Sjöström 1998:6).

I filmen Gökboet är det karaktären Nurse Ratched som får personifiera det maktmissbruk som antogs vara psykia-

Bilden visar filmen Gökboet som en patient vid ett tillfälle hade hyrt för att gemensamt titta på med några andra patienter. Foto: Maria Björklund.

trins främsta kännetecken. Hon får representera den "förtryckande institutionen". Denna karaktär har fått djupt fäste hos allmänheten. Uttrycket "Nurse Ratched" används exempelvis idag för att förolämpa någon som betar sig inhumant. I skrivande stund skapar Netflix en serie som handlar om Nurse Ratched och hur hon kom att bli denna ondsinta persona. Serien har bland annat mött kritik från sjuksköterskor vilka menar att serien tenderar att spä på stereotypen om ondsinta kvinn-

liga sjuksköterskor (Heilemann 2018). Det vill säga, att kvinnor som jobbar inom vården är omhändertagande men kalla till sinnet.

Nurse Ratched-karaktären har, som påtalats, även fått fäste i de samtida tv-serierna och filmerna genom porträtteringar av personalen som sadistiska. Men till skillnad från Gökboet, där tittaren blir varse om att flera av de intagna patienterna vistas på avdelningen av fri vilja, byggs dramaturgin i de samtida mer skräck-

orienterade filmerna och tv-serierna istället upp kring patienter som är intagna mot sin vilja och ofta inte heller lider av psykisk ohälsa på något sätt. De har således blivit placerade på institutionen och behandlas mot sin vilja trots att de är friska, vilket påminner om Gökboet och 1970-talets kritiska debatt riktad mot dessa institutioner. Spår av kritiken finns således kvar men har modifierats och förstärkts, troligen i underhållande syfte.

Det kan konstateras att Gökboet tillsammans med andra samtida populärkulturella skildringar har skapat en viss berättelse som dominerar hur psykiatrin förstås utifrån, av dem som saknar direkt inblick i verksamheten. Filmen tycks fortfarande spela stor roll för den bild allmänheten har av dagens psykiatriska heldygnsvård, vilket är tydligt i min empiri från Avdelning 58.

I relation till min empiri framstår de populärkulturella skildringarna av psykiatrin som delvis inkorrekta och framförallt som starkt överdrivna. Men eftersom den psykiatriska heldygnsvården är en dold och sluten plats, utan insyn för gemene man, blir populärkulturella skildringar och media framförallt det som allmänheten har tillgång till för att skapa sig en uppfattning om den psykiatriska institutionen.⁴ Den utifrån kommande bilden – centrerad kring maktövergrepp, inhumanitet, skräck och farlighet – är de huvudsakliga ingredienserna i det institutionella stigma som personalen vid Avdelning 58 har att hantera.

GÖKBOET OCH AVDELNING 58

De populärkulturella skildringarna fick således konsekvenser för vardagen inne på den psykiatriska heldygnsavdelning jag

har studerat. Det fanns bland första-gångspatienter, ny personal och besökande studenter en viss föreställning om denna plats som obehaglig och läskig. I samtal med mig berättade exempelvis en patient som vistades på en psykiatrisk heldygnsavdelning för första gången att, innan han blev intagen hade han föreställt sig att han skulle bli inhämtad iförd tvångströja och att han skulle bli inlåst i ett rum med bara en lucka för mat. Han menade att han hade föreställt sig platsen som ”värre” än den faktiskt var. En sjuksköterskestudent berättade att han, innan han gjorde sin praktik på avdelningen, mest hade erfarenheter från film och att han genom fiktion hade byggt upp en föreställning om platsen som inte visade sig stämma överens med det han mötte. Han hade förväntat sig en ”hård stämning” riktad mot patienterna men i verkligheten upplevde han istället platsen och stämningen ”lugn och mjuk”.

Tydligt är att det bland patienter, besökande studenter och ny personal fanns vissa föreställningar som i mötet med institutionen förändrades. Återkommande nämndes filmen Gökboet. Filmen blev, för att använda Sherry B. Ortner's begrepp (1973), en *summerande symbol* för en mer generell mörk bild av psykiatrin. Ordet ”Gökboet” användes således utan att förhålla sig konkret till filmen som sådan, istället fylldes Gökboet med vissa generella föreställningar centrerade kring skräck och farlighet, men även som referensram för att kommunicera något oönskat överlag. Den blev således en tankefigur för att tala om det oönskade även om man kanske inte ens hade sett filmen, beroende på situation fylldes tankefiguren Gökboet med föreställningar om något obehagligt. Ett exempel är en patient som vid ett tillfälle under mitt fältarbete med

irriterad röst skrek ”jag ska ut härifrån, det är som jävla Gökboet!”. Vid ett annat tillfälle uttryckte en patient i samtal med mig att ”det blir som Gökboet om man blandar massa olika diagnoser på samma avdelning, så att alla mår sämre och sämre”. Vid dessa tillfällen användes således Gökboet för att visa sitt missnöje med platsen men utan mer utförliga beskrivningar av filmen som sådan.

De föreställningar som upprepas i populärkultur, och som inryms mer eller mindre uttalat i människors föreställningar om filmen Gökboet, målar upp en alltigenom negativ bild av psykiatrin. Denna negativa bild sammanfattar jag i termen *gökboetstereotypen*. Personalen på avdelningen var väl medvetna om föreställningarna om platsen som många hade – framförallt förstagångspatienter och studenter. Detta gjorde att de var tvungna att förhålla sig till gökboetstereotypen. Denna stereotyp skapade således ett visst förhållningssätt hos personalgruppen som innebar ett aktivt arbete med att motbevisa stereotypen på olika sätt. En skötare sa exempelvis följande.

Många patienter brukar vara rädda när de kommer till avdelningen för första gången, det tror att det är som Gökboet, men det är ju inte så nu [...] Det kan vara nyttigt att studenter från omvårdnadsprogrammet ser ECT så att de får en annan bild [...] Vi behöver släppa på bilden av detta som obehagligt [...] Jag brukar prata med patienter som är rädda och förklara att det inte är läskigt här, att värden inte ser ut som bilden av den och att han eller hon inte är galen utan bara behöver hjälp (Utdrag ur fältanteckningar).

En strategi som tillämpades inne på avdelningen för att motbevisa gökboetstereotypen var att se till att patienterna blev välkomnade och bemötta på ett bra sätt. Det handlade, som jag tolkar det, om att skapa en bild av avdelningen som trivsamt

och human. Exempelvis så visades patienten runt och introducerades för avdelningen samt erbjöds något att äta och dricka direkt efter inskrivning. En annan strategi var att verbalt uttrycka för den nye patienten eller studenten att den psykiatriska heldygnsvården inte såg ut som den generella bilden många hade. Här poängterades att avdelningen inte var obehaglig och farlig. I denna strategi användes historien och dithörande vårdmetoder för att skapa en bild av samtiden som mer human. Filmen Gökboet användes även i sig som historisk referenspunkt och motpol till den samtida vården för att lugna den nyanlände personen i fråga. En skötare uttryckte exempelvis att

jag brukar ta upp filmen Gökboet med patienterna, för det är många som har sett den. Jag brukar först fråga om de legat inne förut. Om de inte har legat inne brukar de vara oroliga. Jag förklarar att det finns personal här hela tiden, att det inte är som det var förr, att det är en annan typ av behandling nu. Jag brukar ta upp att det inte är som Gökboet och då blir de lugnare (Utdrag ur fältanteckningar).

Filmen nyttjades sålunda i strategiskt syfte eftersom personalen förmodade att många hade sett just den filmen. Personalen arbetade således med, för att använda Goffmans term, *informationskontroll* (Goffman 2005:50ff) för att motbevisa gökboetstereotypen. De såg till att viss information om platsen riktades mot de nya patienterna och studenterna för att söka av-stigmatisera platsen som sådan. Men det stigma som själva platsen, institutionen bär på i sig, spillde också över på både personalen och patienterna. Och här spelade populärkulturen en viss roll. Den förväntade farligheten fanns som tankefigur vad gäller både patienterna och personalen.

Flera patienter i mitt material uttryckte en viss skam över att befinna sig på platsen samt en oro för att personer i deras omgivning, speciellt arbetsplatsen skulle få reda på vart de befann sig. De menade att detta skulle skapa en bild av dem som farliga subjekt. Psykiatripatienten som "farligt subjekt" exploateras i tv-serier och filmer och inte endast i dem inom skräckgenren.

I många populärkulturella skildringar, exempelvis thriller-genren, porträtteras mördare lidandes av psykisk sjukdom (Sjöström 1998:6). Liksom det finns en generell bild av psykiatriska patienter som entydigt våldsamma och farliga finns det också en föreställning om personalen som entydigt ondsinta maktmissbrukare. Nurse Ratched är kanske det mest kända exemplet. Att arbeta inom psykiatri kan medföra känslor av skam och stigma. Vissa skötare i mitt material menade att de inte gärna talade om sin arbetsplats utanför arbetet, delvis eftersom de var medvetna om den generellt negativa bild som deras arbetsplats förde med sig. En skötare sa exempelvis följande.

Maria: Brukar du prata om ditt jobb utanför?

Skötare: Nej jag vill lämna det. De brukar tänka att det är som Gökboet.

Maria: Hur bemöter du det?

Skötare: Ibland förklarar jag att det inte är så Shutter Island eller Gökboet, ibland orkar jag inte. De brukar fråga vilka patienter vi får in. Många tänker att psykiatri är lika med lobotomi. Jag vet inte om folk är medvetna om att lobotomering är förbjudet nu.

Populärkulturella föreställningar om psykiatri kan således sägas vara styrande för vardagslivet på Avdelning 58 liksom för personal och patienter i deras liv i stort. Men medan själva platsen, Avdelning 58 aktivt försökte avstigmatiseras av perso-

nalen så undanhölls positionerna psykiatrisk patient och/eller skötare helt för världen utanför eller tonades ner. Det fanns dock undantag där, framförallt vissa patienter, aktivt jobbade med att motverka den stereotypa bilden av en patient inom psykiatri.

AVSLUTANDE KONKLUSION

I den här artikeln har jag diskuterat hur populärkultur skapar och återskapar en viss berättelse där psykiatri i form av de historiska mentalsjukhusen och 1940–1960-talen samt vissa vårdmetoder används för att bygga upp ett stigma. Vidare har jag visat hur detta i sin tur lett till en gökboestereotyp centrerad kring obehag, skräck och skam hos både förstagångspatienter, ny personal och studenter på Avdelning 58. Med andra ord upprätthåller populärkulturen föreställningar som bidrar till ett institutionellt stigma som både personal och patienter har att hantera.

Mer specifikt har jag med denna artikel, strävat efter att öppna upp förståelsen för hur ett populärkulturellt sammanhang i hög grad utgör en styrande relation för både den generella bilden av den samtida psykiatri samt till aktiviteterna inom en specifik samtida psykiatrisk heldygnsavdelning.

Liksom populärkultur använder sig av (en överdrivet negativ bild av) historien för att skapa ett föreställt inhumant förr, använde sig även personerna vid Avdelning 58 av (mer eller mindre korrekta föreställningar av) historien som motpol mot samtiden för att spegla en nutid som mer human. Detta är ingenting nytt för psykiatri (jfr Jönsson 1998). Inte heller är detta något unikt för psykiatri utan en tankefigur som går att applicera på flera

andra samhällsfenomen så som exempelvis barnhälsovården (se Hörnfeldt 2009).

I vardagen på avdelningen fick Gökboet symbolisera det önskade, som antogs ha funnits historiskt. På så sätt fungerade den som symbol vilken blev en slags varningslampa för hur personalen inte skulle göra och därmed också indirekt som kompass för hur de skulle göra. Gökboetstereotypen skapade en återkommande, nästintill rutinartad strategi för personalen som handlade om att lugna patienter och motbevisa stigmat av psykiatrin.

De negativa stereotyper som reproduceras inom populärkulturen och som summeras i stereotypen Gökboet trängde således in i institutionsvardagen och bidrog till att forma den. På så sätt existerar det parallellt två olika slags psykiatriska institutioner, en i populärkulturen och en i institutionens egen självbild. Den första påverkar den sistnämnda, men den sistnämnda har ett begränsat inflytande över den förstnämnda.

Det institutionella stigmat skulle också kunna kopplas till graden av slutenhet. I jämförelse med exempelvis skolan som institution så är psykiatrin i högre grad en sluten och dold verksamhet för omvärlden. Det kan vara så att ju mer sluten för omvärldens insyn en institution är desto större utrymme lämnas för omvärlden att definiera den. Tolkningsföreträdet tas ifrån den institutionen. Detta innebär minskad möjlighet för institutionens företrädare att själva kontrollera vem de är och hur de är. De reduceras till stereotyper och har liten eller ingen kontroll över dessa stereotyper. Psykiatrin har självfallet svårt att utöva kontroll över de föreställningar och stereotyper som återkommer i populärkulturen. Däremot kan de ta kontroll över och desarmera dessa stereo-

typer inom institutionen som sådan när patienter, ny personal och gäster kliver över den fysiska tröskeln dit in.

NOTER

- ¹ Materialet är del av mitt pågående avhandlingsprojekt. Studien har etikgranskats och godkändes av etikprövningsnämnden 2015-10-29. Diarienummer: 2015/1639-31/5.
- ² Se exempelvis tv-serien *American Horror Story*, säsong 2 *Asylum* 2012 samt filmerna *Shutter Island* 2010, *Mad House* 2004, *The Ward* 2010, och *Terminator 2: Judgement Day* 1991.
- ³ Filmen vann Oscar för bästa manliga huvudroll (Jack Nicholson) bästa kvinnliga huvudroll (Louise Fletcher) bästa regi (Milos Forman), bästa manus efter förlaga (Lawrence Hauben och Bo Goldman) samt bästa film (Saul Zaentz, Michael Douglas) (IMDb). Filmen bygger på Ken Kesey's roman med samma titel från 1962.
- ⁴ Utöver populärkulturella skildringar av psykiatrin har också massmedia en stor roll i hur psykiatrin förstås av allmänheten. Anna Odells konstverk *Okänd, kvinna 2009–349701* gav exempelvis upphov till stor medial debatt under 2009 och har förmodligen haft stor inverkan på både allmänheten och psykiatrins egen självförståelse. Denna debatt är dock inte synlig i mitt material på samma sätt som Gökboet.

REFERENSER

Film och television

- American Horror story Asylum*, 2012. Brad Falchuk & Ryan Murphy (regissörer). Nätverket FX.
- Mad House*, 2004. William Butler (regissör). Lakeshore Entertainment.
- One Flew Over the Cuckoo's Nest* (Gökboet), 1975. Milos Forman (regissör). Fantasy Films.
- Shutter Island*, 2010. Martin Scorsese (regissör). Phoenix Pictures Inc.
- Terminator 2: Judgement Day*, 1991. James Cameron (regissör). Carolco International. Pacific Western Productions. Lightstorm Entertainment Inc.

The Ward, 2010. John Carpenter (regissör). Echo Lake, Entertainment, A Bigger Boat.

Elektroniska källor

Heilemann, MarySue, 2018. The truth about Nursing Blogg: <https://blog.truthaboutnursing.org/2018/01/marysue-heilemann-on-nurse-ratched/> Senast besökt 20190816.

IMDb: https://www.imdb.com/title/tt0073486/awards?ref_=tt_awd. Senast besökt: 2019.

Svt Nyheter: <https://www.svt.se/kultur/gokboet-var-en-succe-i-sverige-gick-over-tio-ar-pa-bio> Senast besökt 20190815.

LITTERATUR

Eivergård, Mikael, 2003. *Frihetens milda disciplin: Normalisering och social styrning i svensk sjuksjukvård 1850–1970*. Umeå universitet: Institutionen för kultur och medier/Etnologi.

Goffman, Erving, 2005. *Stigma: Den avvikandes roll och identitet*. Stockholm: Nordstedts.

Grönberg Eskel, Marit, 2012. *Från slutna institutioner till institutionaliserat omhändertagande*. Karlstads universitet: Fakulteten för samhälls- och livsvetenskaper.

Hörnfeldt, Helena, 2009. *Prima barn, helt U.a.: Normalisering och utvecklingstänkande i svensk barnhälsovård 1923–2007*. Göteborg, Stockholm: Makadam.

Jönsson, Lars-Eric, 1998. *Det terapeutiska rummet: Rum och kropp i svensk sjuksjukvård 1850–1970*. Stockholm: Carlsson Bokförlag.

Jönsson, Lars-Eric, 2010. *Berättelser från insidan: En essä om personliga erfarenheter i Psykiatrins historia*. Stockholm: Carlsson Bokförlag.

Ortner, Sherry B., 1973. "On key symbols", i *American Anthropologist*, 75(5): 1338–1346.

Wacquant, Loic, 2007. "Territorial Stigmatization

in the Age of Advanced Marginality", i *Thesis Eleven*, Number 91. Sage.

Rodéhn, Cecilia, 2018. "Ulleråkers sörjbara andra: Ett queert perspektiv på det psykiatriska sjukhusets kulturarv", i *Tidskrift för genusvetenskap*, 39 (1). Uppsala: Centrum för genusvetenskap Uppsala universitet.

Sjöström, Stefan, 1998. *Introduktion – förändring och kontinuitet*, i Sjöström, Stefan. *Nya kulturer i psykiatri*. Lund: Studentlitteratur.

Smith, Dorothy E., 2005. *Institutional Ethnography: A Sociology for People*. Walnut Creek, CA: AltaMira Press.

SUMMARY

Institutional Stigma – Popular culture and psychiatric inpatient care

(Institutionellt stigma – populärkultur och psykiatrisk heldygnsvård)

This article analyses how psychiatry as an institution carries a stigma, partly constructed through portrayals of psychiatry in popular culture. A central point of analysis is here the movie "One Flew Over the Cuckoo's Nest". The article explores how this movie was used by both patients and staff in Ward 58 as a summarizing symbol of something uncomfortable and undesired, here called "the stereotype of Cuckoo's Nest" (gökboetstereotypen). This stereotype was applied by staff as a sort of temporal reference point to contrast historical to contemporary care, in order to erase the stigma surrounding today's psychiatric institution.

Keywords: Institution, stigma, psychiatry, popular culture, One Flew Over the Cuckoo's Nest.

Maria Björklund, PhD student in ethnology at the Dept. of Ethnology, History of Religions and Gender Studies, Stockholm University, Stockholm, Sweden.

"Det kan vara så att ju mer sluten för omvärldens insyn en institution är desto större utrymme lämnas för omvärlden att definiera den." Foto: Josef Jacobsson-Lindh, 2019.